

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี” มีวัตถุประสงค์เพื่อ (๑) ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี (๒) เพื่อเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล และ (๓) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี โดยในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) จากพระสงฆ์มหานิกายในสังกัดคณะสงฆ์อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี จำนวน ๒๘๖ รูป โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ลักษณะของแบบสอบถามเป็นทั้งปลายปิดและปลายเปิด ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ โดยหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) ทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที (t-test) และค่าเอฟ (F-test) วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance) เมื่อพบความแตกต่าง จึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นคู่ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) มีรายละเอียด ดังนี้

๕.๑ สรุป

๕.๒ อภิปรายผล

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

๕.๑ สรุป

การวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี” สามารถสรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

๕.๑.๑ สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

พระสงฆ์ที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีสถานะภายในวัดเป็น ลูกวัด จำนวน ๒๑๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๗๕.๕๒ มีอายุ มากกว่า ๔๐ ปี จำนวน ๙๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๒๗ มีพรรษาต่ำกว่า ๕ พรรษา จำนวน ๙๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๖๒ มีวุฒิการศึกษาสามัญ ประถมศึกษา ๑๓๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๑๕ มีวุฒิการศึกษา นักธรรมชั้นเอก จำนวน ๑๕๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๔๕ และ ไม่มีวุฒิเปรียญธรรม จำนวน ๒๓๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘๒.๘๗

๕.๑.๒ บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี

บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๙๖ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

(๑) ด้านการดูแลรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ

บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี ด้านการดูแลรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๒๐ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีข้อที่อยู่ในระดับมาก ๒ ข้อ ได้แก่ (๑) การปิด กวาด เช็ด ถู โดยรอบบริเวณโบราณสถาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๒ และ (๒) การกำจัดขยะและสิ่งปฏิกูลบริเวณแหล่งโบราณสถาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๒ ส่วนข้ออื่นๆ ที่เหลือ อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ

(๒) ด้านการให้ความรู้ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุแก่ประชาชน

บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี ด้านการให้ความรู้ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุแก่ประชาชน อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๒๐ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มี ๒ ข้อ ได้แก่ (๑) การสอดแทรกความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในการ สอนหนังสือแก่เด็กนักเรียนในสถานศึกษาต่างๆ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๒๒ และ (๒) การสอดแทรกความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในกิจกรรมของวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๒๒ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ การจัดทำ-จัดแจก CD หรือ DVD ให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๗๑

(๓) ด้านความร่วมมือในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง

บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี ด้านความร่วมมือในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๖๔ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่อยู่ในระดับน้อย ได้แก่ การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ/เสนอตัวแทนเป็นกรรมการตรวจการจ้าง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๔๓ ส่วนข้ออื่นๆ ที่เหลือ อยู่ในระดับปานกลาง

๕.๑.๓ ผลการเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

ผลการเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล ทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร ได้แก่ สถานะภายในวัด อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิกศศึกษานักรธรรม และวุฒิกศศึกษาเปรียญธรรมของพระสงฆ์ที่ตอบแบบสอบถามตามสมมติฐานการวิจัยที่ ๑-๖ สรุปได้ดังนี้

สมมติฐานที่ ๑ พระสงฆ์ที่มีสถานะภายในวัดต่างกัน มีบทบาทในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน

พบว่า พระสงฆ์ที่มีสถานะภายในวัดต่างกัน มีบทบาทในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

พระสงฆ์ที่มีสถานะภายในวัดต่างกัน มีบทบาทในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี ในด้านการดูแลรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ และด้านการให้ความรู้ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุแก่ประชาชน ไม่แตกต่างกัน

พระสงฆ์ที่มีสถานะภายในวัดต่างกัน มีบทบาทในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี ในด้านความร่วมมือในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

สมมติฐานที่ ๒ พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีบทบาทในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน

พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีบทบาทในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีบทบาทในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี ในด้านการดูแลรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ด้านการให้ความรู้ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุแก่ประชาชน และด้านความร่วมมือในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๖ พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาเปรียญธรรมต่างกัน มีบทบาทในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน

พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาเปรียญธรรมต่างกัน มีบทบาทในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาเปรียญธรรมต่างกัน มีบทบาทในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี ในด้านการดูแลรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ด้านการให้ความรู้ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุแก่ประชาชน ไม่แตกต่างกัน

พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาเปรียญธรรมต่างกัน มีบทบาทในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี ในด้านความร่วมมือในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๕.๑ สรุปผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐาน	ผลการทดสอบ	
	ยอมรับ	ปฏิเสธ
สมมติฐานที่ ๑ พระสงฆ์ที่มีสถานะภายในวัดต่างกัน มีบทบาทในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน	-	✓
สมมติฐานที่ ๒ พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีบทบาทในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน	-	✓
สมมติฐานที่ ๓ พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีบทบาทในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน	✓	-
สมมติฐานที่ ๔ พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีบทบาทในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน	-	✓
สมมติฐานที่ ๕ พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษานักธรรมต่างกัน มีบทบาทในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน	-	✓
สมมติฐานที่ ๖ พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาเปรียญธรรมต่างกัน มีบทบาทในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน	✓	-

จากตารางที่ ๕.๑ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีสถานภาพส่วนบุคคลในด้านสถานะภายในวัด อายุ วุฒิการศึกษาสามัญ และวุฒิการศึกษานักธรรม ต่างกัน มีบทบาทในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

ส่วนพระสงฆ์ที่มีสถานภาพส่วนบุคคลในด้านพรรษา และวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม ต่างกัน มีบทบาทในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ โดยภาพรวม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งเป็นการยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕.๑.๔ ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี

ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี จำแนกตามรายด้านของการวิจัย สรุปได้ดังนี้

(๑) ด้านการดูแลรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ

ปัญหา อุปสรรค

๑) บางวัดไม่มีกองทุนเฉพาะสำหรับจัดซื้อ จัดหา จัดสร้าง วัสดุอุปกรณ์สำหรับใช้ในการดูแล รักษา โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ที่มีอยู่ในพื้นที่วัด

๒) การเฝ้าระวังการโจรกรรมของกลุ่มมิจฉาชีพ โดยพระสงฆ์ขาดประสิทธิภาพ เนื่องจากพระสงฆ์มีบทบาทซ้ำซ้อน มีภารกิจต้องปฏิบัติเป็นประจำ อาทิ การทำวัตรสวดมนต์ การเดินทางไปฉลองศรัทธาพุทธศาสนิกชน ฯลฯ กลุ่มมิจฉาชีพจึงอาศัยช่วงเวลาที่พระสงฆ์ในวัดเดินทางออกนอกวัด หรือทำวัตรสวดมนต์ในเวลาเช้า/เย็น เป็นช่องทางในการโจรกรรมโบราณวัตถุและศิลปวัตถุ

๓) พระสงฆ์ส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ที่ถูกต้องในการอนุรักษ์โบราณสถานที่ตั้งอยู่ในพื้นที่วัด ผลของการบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะภายในวัดจึงทำให้โบราณสถานเกิดความเสียหาย ผิดเพี้ยน ไม่คงสภาพเดิม

๔) ข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ บางมาตรา มิได้เป็นไปเพื่อการป้องกันการพังทลาย หากแต่เน้นที่รื้อคอยให้ชำรุด เสียหาย แล้วจึงดำเนินการบูรณะ กล่าวคือ โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ที่ตั้งอยู่หรือเก็บรักษาอยู่ในวัด ส่วนใหญ่เป็นโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ที่ขึ้นทะเบียนเป็นทรัพย์สินของแผ่นดินกับกรมศิลปากรแล้ว ซึ่งมีข้อกำหนดระบุไว้ว่า ให้ผู้ครอบครองโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุนั้นแจ้งเป็น หนังสือไปยังอธิบดีภายในสามสิบวันนับแต่วันชำรุด หักพัง เสียหาย ดังกล่าวนี้ ระบุให้ผู้ครอบครองแจ้งเมื่อเสียหายเท่านั้น

ข้อเสนอแนะ

๑) หน่วยงานราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงภาคประชาสังคม ควรจัดตั้งกองทุนให้แก่วัดที่มีโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ เพื่อใช้ในการจัดซื้อ จัดหา จัดสร้าง วัสดุอุปกรณ์สำหรับใช้ในการดูแล รักษา โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ที่มีอยู่ในพื้นที่วัด

๒) ควรมีการจัดตั้งกองอาสาสมัครชุมชนเฝ้าระวังการโจรกรรมโบราณวัตถุและศิลปวัตถุร่วมกับพระสงฆ์ พร้อมทั้งติดตั้งกล้องวงจรปิดเพื่อสามารถติดตามภาพเหตุการณ์โจรกรรมที่อาจเกิดขึ้นได้

๓) กรมศิลปากร และหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ควรประสานความร่วมมือในการจัดอบรมถวายความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ แก่พระสงฆ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระสงฆ์ในสังกัดวัดซึ่งเป็นที่ตั้งหรือเก็บรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ

๔) ภาครัฐควรแก้ไขข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ จากแนวทางที่เน้นการบูรณะ ซ่อมแซม และคงสภาพ ให้เป็นไปเพื่อการป้องกันการชำรุด หักพัง เสียหาย ที่เกิดขึ้น

(๒) ด้านการให้ความรู้ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุแก่ประชาชน

ปัญหา อุปสรรค

๑) ประชาชนไม่ตระหนักถึงความสำคัญของโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ

๒) ในชุมชนชาตนักวิชาการ ผู้มีความรู้ ความเข้าใจโดยตรงในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ แนวทางในการอนุรักษ์จึงเป็นไปในเชิงรับ คือ รอรับนโยบายจากทางราชการ ก่อให้เกิดความล่าช้า ไม่ทันการณ์

๓) ขาดการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุที่สามารถเข้าถึงประชาชนในชุมชนได้อย่างแท้จริง

๔) ประชาชนขาดความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ จึงไม่ต้องการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ด้วยเกรงความผิดที่อาจเกิดขึ้นจากการละเมิดข้อกฎหมายโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์

ข้อเสนอแนะ

๑) รมรณรงค์ให้ประชาชนในท้องถิ่น ตระหนักถึงความสำคัญของโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ปลุกจิตสำนึกการอนุรักษ์แก่ประชาชน และควรมุ่งกลุ่มเป้าหมายไปที่เยาวชน โดยการปลูกฝังค่านิยมการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน

๒) จัดอบรมหลักสูตรบุคลากรเฉพาะด้านการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ประจำท้องถิ่น แล้วคัดเลือก/แต่งตั้ง บุคลากรผู้มีความสามารถที่ผ่านการอบรม ให้เป็นนักวิชาการด้านการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุประจำชุมชน

๓) ภาครัฐโดยหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ควรร่วมมือกันจัดทำสื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในรูปแบบของเอกสารหรือหนังสือประจำบ้าน แล้วแจกจ่ายให้แก่ทุกหลังคาเรือนในชุมชน โดยไม่เรียกเก็บค่าใช้จ่าย

๔) ภาครัฐโดยหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ควรดำเนินการให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโบราณสถาน โบราณวัตถุ และ ศิลปวัตถุ ในชุมชน

(๓) ด้านความร่วมมือในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุกับ หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง

ปัญหา อุปสรรค

๑) ทั้ง ๓ ฝ่าย ได้แก่ หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง วัด และชุมชน ขาดการประสานความร่วมมือกันอย่างเป็นทางการ รูปแบบของการอนุรักษ์จึงเป็นไปในลักษณะต่างฝ่ายต่างทำ

๒) ระบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์และระบบราชการเป็นการทำงานตามระบบสายการบังคับบัญชา อาจก่อให้เกิดความล่าช้า ไม่ทันต่อเหตุการณ์ความเสียหายที่เกิดขึ้น

๓) หน่วยงานราชการที่ได้รับงบประมาณเพื่อการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุในชุมชน ไม่เปิดเผยรายละเอียดของการใช้งบประมาณแก่ประชาชนทั่วไป ส่งผลให้ประชาชนบางส่วนมีอคติต่อหน่วยงานราชการในเรื่องการทุจริต คอร์รัปชัน

ข้อเสนอแนะ

๑) ทั้ง ๓ ฝ่าย ได้แก่ หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง วัด และชุมชน ควรทำข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ร่วมกันในการทำกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และ ศิลปวัตถุ

๒) คณะสงฆ์และภาครัฐ ควรให้อำนาจรับผิดชอบแก่พระภิกษุผู้มีตำแหน่งเป็นผู้ดูแลโบราณสถาน ให้สามารถประสานงานกับหน่วยงานราชการผู้รับผิดชอบได้โดยตรง โดยข้ามขั้นตอนของสายการบังคับบัญชาบางส่วนที่ไม่จำเป็น เพื่อให้ทันการณ์ความเสียหายที่เกิดขึ้น

๓) หน่วยงานราชการที่ได้รับงบประมาณเพื่อการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุในชุมชน ควรเปิดเผยรายละเอียดของการใช้งบประมาณแก่ประชาชนอย่างโปร่งใส ตรวจสอบได้ เพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ประชาชน

๕.๒ อภิปรายผล

จากการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี ผู้วิจัยพบประเด็นที่น่าสนใจจึงนำมาอภิปรายผลไว้ดังต่อไปนี้

๕.๒.๑ บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี

(๑) ด้านการดูแลรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ

จากผลการวิจัย พบว่า บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี ในด้านการดูแลรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๒๐ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ การจัดระเบียบร้านค้า หาบเร่ แผงลอย ในบริเวณแหล่งโบราณสถาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๘๐ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์อาจมองข้ามสาเหตุของการชำรุดเสื่อมสภาพของโบราณสถานว่ามีหลายสาเหตุ และหลายกระบวนการ ซึ่งจะเกิดขึ้นพร้อมๆ กัน และมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันจนไม่สามารถแยกออกจากกัน ได้โดยเด็ดขาด ซึ่งจำแนกได้ ๒ ประเภท คือ สาเหตุภายใน ได้แก่ กระบวนการเสื่อมสภาพของโบราณสถานซึ่งเกิดจากสาเหตุภายในตัวโบราณสถานเอง และสาเหตุภายนอก ได้แก่ กระบวนการเสื่อมสภาพของโบราณสถานที่เกิดขึ้นจากการกระทำของสิ่งแวดล้อม ซึ่งการกระทำของสิ่งแวดล้อมนี้ ส่วนหนึ่งเป็นฝีมือของมนุษย์ สอดคล้องกับที่ **กรมศิลปากร**^๑ ระบุไว้ว่า มนุษย์เป็นศัตรูที่ก่อให้เกิดการชำรุดเสียหายต่อโบราณสถานโบราณวัตถุ และเกิดขึ้นในลักษณะต่าง ๆ กัน เช่น เก็บรักษาไม่ถูกต้อง การเคลื่อนย้าย การจับถือหรือจับต้อง โดยขาดความระมัดระวัง และการรู้เท่าไม่ถึงการณ์หรือแม้กระทั่งการลักลอบขุดทำลายเพื่อหาวัตถุมีค่า การจงใจทำลาย ทำให้โบราณสถาน โบราณวัตถุเหล่านั้นแตกหักเสียหายกร่อนลงได้ อีกประการที่น่าคำนึงถึง คือ การพัฒนาบ้านเมือง ได้แก่ การสร้างความเร็วสูง ตัดถนนหนทาง การขยายพื้นที่ทำการเกษตร การก่อสร้าง สถานที่ราชการ ที่พักอาศัย ฯลฯ มีส่วนที่เป็นภัยต่อโบราณสถาน โบราณวัตถุ เช่น การตัดถนนผ่านไปใกล้โบราณสถานก่อให้เกิดความสั่นสะเทือนทำให้โบราณสถานแตกร้าวหรือทรุดตัว เสียหายได้

^๑กรมศิลปากร อ่างใน ธยาภัทร เหมวรกุล, “ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์โบราณสถานในเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๔๘), หน้า ๓๗.

(๒) ด้านการให้ความรู้ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุแก่ประชาชน

จากผลการวิจัย พบว่า บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี ในด้านการให้ความรู้ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุแก่ประชาชน อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๐๕ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ การจัดทำ-จัดแจก CD หรือ DVD ให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๗๑ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ยังคงยึดรูปแบบของการบริหารจัดการในเชิงรับ คือ อาศัยการสอดแทรกความรู้และปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุแก่ประชาชนได้ ในคราวที่มีโอกาสได้แสดงธรรมหรือเทศนาธรรมเป็นหลัก แต่ไม่ได้นำเสนอข้อมูลข่าวสารทางวิชาการแก่ประชาชนในรูปแบบที่สามารถเข้าถึงประชาชนผู้ไม่มีโอกาสได้เข้าวัด โดยอาศัยอุปกรณ์ต่างๆ เช่น วีดิทัศน์ อินเทอร์เน็ต ม้วนเทป แผ่น CD หรือ DVD เป็นอุปกรณ์ในการสื่อสาร ใช้สำหรับแจกจ่ายในกลุ่มที่ไม่มีเวลาเข้าวัดด้วยตนเอง ดังนั้น พระสงฆ์จึงควรปรับปรุงรูปแบบของการดำเนินการให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุแก่ประชาชน คือ สื่อสารในเชิงรุก เพื่อประโยชน์สูงสุดในการบริการด้านข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน สอดคล้องกับที่ **สำนักโบราณคดี กรมศิลปากร**^๒ ได้ระบุไว้ว่า พระสงฆ์สามารถดำเนินการในการให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุแก่ประชาชน ได้ดังนี้ (๑) การนำเสนอข้อมูลข่าวสารทางวิชาการแก่สาธารณชน ซึ่งจะต้องอยู่บนพื้นฐานแห่งความถูกต้อง (๒) การจัดทำป้ายสื่อความหมาย จะต้องเป็นไปตามแนวทางที่กำหนดไว้ในแผนแม่บทการอนุรักษ์โบราณสถาน หากไม่มีแผนแม่บทความเร่งรัดให้มีการกำหนดแนวทางไว้เป็นหลักปฏิบัติ เนื่องจากการจัดทำป้ายสื่อความหมาย นอกจากจะต้องมีใจความที่ถูกต้อง อ่านเข้าใจง่ายและสื่อสารได้ชัดเจนแล้วยังต้องพิจารณาในเรื่องรูปแบบ ขนาด และตำแหน่งที่ตั้งของป้ายที่เหมาะสมด้วย ทั้งนี้ จะต้องอยู่ในหลักการไม่สร้างปัญหา กีดขวาง หรือบดบังทัศนียภาพของโบราณสถาน ควรให้ความกลมกลืนโดยภาพรวม ไม่เด่นชัดโบราณสถาน ไม่ตั้งอยู่บนแนวแกนสำคัญ หรือสร้างทับลงบนซากโบราณสถาน (๓) ต้องควบคุมไม่ให้มีการติดตั้งป้ายที่เกินความจำเป็น ซ้ำซ้อน อันจะเป็นเหตุให้เกิดความรกรุงรัง กีดขวางทัศนียภาพที่งดงาม และอาจให้ข้อมูลที่ขัดแย้งกัน เมื่อมีการปรับปรุงข้อมูลให้จัดทำป้ายใหม่โดยให้ถอดถอนป้ายเดิมออกทุกครั้ง และ (๔) ควรออกแบบป้ายสื่อความหมายให้เหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย และที่ตั้งของป้าย เพื่อประโยชน์สูงสุดในการบริการด้านข้อมูล ข่าวสาร

^๒ สำนักโบราณคดี กรมศิลปากร, **แนวทางการอนุรักษ์โบราณสถานสำหรับพระสงฆ์**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๗๒-๗๓.

(๓) ด้านความร่วมมือในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง

จากผลการวิจัย พบว่า บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี ในด้านความร่วมมือในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๖๔ ซึ่งเป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์อาจมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนว่าหากทางวัดยินยอมให้กรมศิลปากรจัดทำทะเบียนโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ที่อยู่ในครอบครองของวัดแล้ว กรมศิลปากรจะมายึดโบราณวัตถุ และศิลปวัตถุของวัดไปเก็บรักษาไว้เอง ดังนั้น วัดส่วนใหญ่จึงไม่ค่อยให้ความร่วมมือกับทางราชการให้การจัดทำทะเบียนโบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ดังกล่าวนี้อาจเป็นความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน เนื่องจาก กรมศิลปากร มีบทบาทในการเป็นผู้ประสานความร่วมมือกันระหว่างพระสงฆ์และวัดกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ที่ตั้งอยู่ หรือเก็บรักษาอยู่ ดังนั้น โดยฐานะที่พระสงฆ์เป็นผู้สืบทอดศาสนา และเป็นบุคคลผู้เสริมสร้างความเข้าใจในบริบทแห่งการเป็นผู้ดูแลรักษาและอนุรักษ์โบราณสถานแก่ประชาชนได้ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่พระสงฆ์ต้องทำงานร่วมกับภาครัฐในการจัดทำแผนแม่บทในการอนุรักษ์ เป็นผู้สังเกตการณ์ เป็นตัวแทนหรือผู้นำของชุมชนในการออกกฎระเบียบในการดูแลโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ประการสำคัญคือพระสงฆ์ต้องร่วมกับหน่วยงานราชการในการอบรมเพื่อปลูกสำนึกรักและหวงแหนโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุแก่คนในชุมชน เพื่อนำไปสู่การอนุรักษ์ที่ยั่งยืน สอดคล้องกับที่ **สำนักโบราณคดี กรมศิลปากร**^๓ ได้ระบุไว้ว่า กระทรวงวัฒนธรรมกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้ทำข้อตกลงร่วมกันเพื่อให้การดำเนินงานด้านการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุบรรลุผลสำเร็จ โดยมีหนังสือข้อตกลงความร่วมมือ ๔ ด้าน ได้แก่ (๑) ความร่วมมือด้านการศาสนา ตกลงให้ความร่วมมือในการเผยแพร่ศาสนธรรม การส่งเสริมพัฒนาบุคลากรทางศาสนา การส่งเสริมด้านศาสนสงเคราะห์ การส่งเสริมสนับสนุนด้านศาสนสัมพันธ์ รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา (๒) ความร่วมมือด้านการศิลปะ ตกลงให้ความร่วมมือในการปกครอง คุ้มครอง อนุรักษ์ บำรุงรักษา ฟื้นฟูและส่งเสริมในด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนด้านการสร้างสรรค์ผลงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย (๓) ความร่วมมือด้านการวัฒนธรรม ตกลงให้ความร่วมมือในการส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินการเกี่ยวกับศูนย์ข้อมูลสารสนเทศ และให้บริการแห่งการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม เช่น การจัดตั้งหอวัฒนธรรมหรือพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านและศูนย์บูรณาการวัฒนธรรมไทย สายใยชุมชน ส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในวัดและศาสนสถาน ส่งเสริมการสืบค้นข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับวัดและบุคลากรทางศาสนา รวมทั้งสนับสนุนการดำเนินชีวิตของศาสนิกชนตามแนววิถีพุทธ (๔) ความร่วมมือด้านบุคลากรและการวางแผน ตกลงให้ความร่วมมือในการประสานแผนการปฏิบัติงาน และมีการประสานการใช้ทรัพยากรบุคคลร่วมกัน เพื่อให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพสูงสุด

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๔-๖๕.

๕.๒.๒ ผลการเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี มีประเด็นอภิปรายผล ดังนี้

(๑) สถานะภายในวัด

พระสงฆ์ที่มีสถานะภายในวัดต่างกัน มีบทบาทในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจาก พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาล้วนถือปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยเสมอเหมือนกัน และในส่วนของอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ที่เป็นศาสนสมบัติของวัด พระพุทธเจ้าได้มอบหมายให้พระสงฆ์ภายในวัดมีหน้าที่ในการช่วยดูแลรักษา ศาสนสมบัติของวัด โดยภิกษุผู้ที่ได้รับเลือกเป็นเจ้าหน้ที่นั้นจะต้องมีคุณธรรม เป็นผู้ไม่ถึงความลำเอียงเพราะเหตุ ๕ ประการ ได้แก่ ความชอบ ความเกลียดชัง ความมกมาย ความกลัว และต้องเป็นผู้เข้าใจการทำหน้าที่อย่างนั้น ดังกล่าวนี มีได้ทรงกำหนดคุณสมบัติจากสถานะของพระสงฆ์แต่อย่างใด ดังนั้น สถานภาพส่วนบุคคลด้านสถานะภายในวัด จึงไม่สามารถทำให้เกิดความแตกต่างของการแสดงบทบาทได้ สอดคล้องกับ ผลงานวิจัยของ **พระครูสันติธรรมาภิรต (บุญชัย สนติกโร)**^๕ ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี” จากผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์ในการปฏิบัติหน้าที่ต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม มีความแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

(๒) อายุ

พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีบทบาทในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจาก เมื่อบุคคลอุปสมบทเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา ไม่ว่าเป็นผู้ที่มีอายุมากหรือน้อย ย่อมมีศีลและวัตรปฏิบัติเสมอเหมือนกัน และเมื่ออยู่ในวัดหรืออารามเดียวกัน ก็ย่อมต้องยึดถือและปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ของวัดนั้นๆ โดยเท่าเทียมกัน มิได้ถือเอาอายุของแต่ละบุคคลเป็นประมาณ ดังนั้น สถานภาพส่วนบุคคลด้านอายุ จึงไม่สามารถทำให้เกิดความแตกต่างของการแสดงบทบาทได้ สอดคล้องกับ ผลงานวิจัยของ **พระอธิการสมชาย สมชาโต**^๕ ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี” จากผลการวิจัยพบว่า สถานภาพส่วนบุคคลด้านอายุ มีผลทำให้ความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อบทบาทพระสงฆ์ในการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี ไม่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

^๕พระครูสันติธรรมาภิรต (บุญชัย สนติกโร), “บทบาทพระสงฆ์ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๑๕๖-๑๕๗.

^๕พระอธิการสมชาย สมชาโต, “บทบาทพระสงฆ์ในการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๑๑๑.

(๓) พระราชา

พระสงฆ์ที่มีพระราชาต่างกัน มีบทบาทในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจาก พระสงฆ์ที่มีพระราชาสกุลสูงหรือบวชเรียนมา ระยะเวลายาวนาน ย่อมเกิดความรักและหวงแหนโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุที่มีอยู่ในวัด จึงช่วยกันรักษาศาสนสมบัติวัดซึ่งมีฐานะเป็นโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุเหล่านั้น ในฐานะสมบัติของพระศาสนาและเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ ต่างจากพระสงฆ์ที่มีพระราชาสกุลน้อยหรือบวชเรียนในระยะเวลาไม่นาน จึงยังไม่เกิดความรักและหวงแหนศาสนสมบัติของพระศาสนาเหล่านั้น เทียบเท่ากับพระสงฆ์ผู้มีพระราชาสกุลสูงได้ ดังนั้น สถานภาพส่วนบุคคลด้านพระราชา จึงทำให้เกิดความแตกต่างของการแสดงบทบาทได้ สอดคล้องกับ ผลงานวิจัยของ **พระครูปลัดธนากร วรณาโณ**^๖ ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณีพระสังฆาธิการในจังหวัดกาญจนบุรี” จากผลการวิจัยพบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของบทบาทของพระสังฆาธิการในจังหวัดกาญจนบุรี ด้านการสาธารณสงเคราะห์ จำแนกตามพระราชา พบว่าพระสังฆาธิการในจังหวัดกาญจนบุรีที่มีพระราชา ๕-๑๐ พระราชา มีบทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์ แตกต่างกับพระสังฆาธิการที่มีพระราชา ๑๑-๑๕ พระราชา ๑๖-๒๐ พระราชา และ ๒๑ พระราชาขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

(๔) วุฒิกการศึกษาสามัญ

พระสงฆ์ที่มีวุฒิกการศึกษาสามัญต่างกัน มีบทบาทในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจาก การศึกษาสายสามัญในเฉพาะสาขาและในบางมหาวิทยาลัยเท่านั้น ที่จะมีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการดูแลรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ แต่หลักสูตรโดยทั่วไปของสาขาวิชาต่างๆ ในสถานศึกษาของไทย มิได้ครอบคลุมในเรื่องโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ดังนั้น สถานภาพส่วนบุคคลด้านวุฒิกการศึกษาสามัญ จึงไม่สามารถทำให้เกิดความแตกต่างของการแสดงบทบาทได้ สอดคล้องกับ ผลงานวิจัยของ **พระครูวินัยธรสมชาย สุวิชาโน**^๗ ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอเขาชัยย้อย จังหวัดเพชรบุรี” จากผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิกการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอเขาชัยย้อย จังหวัดเพชรบุรี โดยรวม และด้านการสาธารณูปการ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

^๖พระครูปลัดธนากร วรณาโณ, “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณีพระสังฆาธิการในจังหวัดกาญจนบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๘๕.

^๗พระครูวินัยธรสมชาย สุวิชาโน, “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอเขาชัยย้อย จังหวัดเพชรบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๑๐๙.

(๕) วุฒิการศึกษานักธรรม

พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษานักธรรมต่างกัน มีบทบาทในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจาก การศึกษาตามหลักสูตรนักธรรมในแต่ละระดับ ได้แก่ นักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท และนักธรรมชั้นเอก ของแต่ละวัด แต่ละสำนักศาสนศึกษา ล้วนเป็นการจัดการเรียนการสอนในสถานที่เดียวกัน ครูอาจารย์ผู้สอนเป็นบุคลากรท่านเดียวกัน ผู้เรียนต้องเรียนอยู่ภายใต้สิ่งแวดล้อมเดียวกัน ทำให้ทัศนคติหรือความคิดเห็นที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ส่งผลต่อการทำหน้าที่หรือแสดงบทบาทที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันด้วย ดังนั้น สถานภาพส่วนบุคคลด้านวุฒิการศึกษานักธรรม จึงไม่สามารถทำให้เกิดความแตกต่างของการแสดงบทบาทได้ สอดคล้องกับ ผลงานวิจัยของ **พระสมุห์เจริญ คเวสโก**^๔ ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการศาสนสมบัติของพระสังฆาธิการในจังหวัดสมุทรสงคราม” จากผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษานักธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการศาสนสมบัติของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

(๖) วุฒิการศึกษาเปรียญธรรม

พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาเปรียญธรรมต่างกัน มีบทบาทในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจาก พระสงฆ์ที่ได้สำเร็จการศึกษาหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ย่อมเป็นผู้สามารถแปลและอ่านภาษาบาลีได้ และในคัมภีร์พระไตรปิฎกนั้น มีพุทธพจน์ที่แสดงถึงปฏิปทาของพระพุทธเจ้าในการดูแล รักษา ศาสนสถาน และศาสนวัตถุ เสนาสนะต่างๆ อันเป็นที่พักอาศัยเพื่อใช้เป็นสถานที่ปฏิบัติโมกขธรรมของพระสงฆ์สาวกผู้สืบต่ออายุพระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี ดังกล่าวนี ความคิดเห็นและทัศนคติของพระสงฆ์ที่ศึกษาวิธีการปฏิบัติและปฏิปทาของพระพุทธเจ้าย่อมมีทัศนคติและความคิดเห็นต่อการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ซึ่งเป็นศาสนสมบัติของวัด แตกต่างกันไป ตามภูมิความรู้ ดังนั้น สถานภาพส่วนบุคคลด้านวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม จึงทำให้เกิดความแตกต่างของการแสดงบทบาทได้ สอดคล้องกับ ผลงานวิจัยของ **พระครูสุวิมลสมุทรกิจ (บุญชู ยโสธโร)**^๕ ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม” จากผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาเปรียญธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านสาธารณูปการ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

^๔พระสมุห์เจริญ คเวสโก, “การบริหารจัดการศาสนสมบัติของพระสังฆาธิการในจังหวัดสมุทรสงคราม”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๑๐๕.

^๕พระครูสุวิมลสมุทรกิจ (บุญชู ยโสธโร), “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า .

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี” มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

(๑) หน่วยงานราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงภาคประชาสังคม ควรจัดตั้งกองทุนให้แก่วัดที่มีโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ เพื่อใช้ในการจัดซื้อ จัดหา จัดสร้าง วัสดุอุปกรณ์สำหรับใช้ในการดูแล รักษา โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ที่มีอยู่ในพื้นที่วัด

(๒) ภาครัฐควรแก้ไขข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ จากแนวทางที่เน้นการบูรณะ ซ่อมแซม และคงสภาพ ให้เป็นไปเพื่อการป้องกันการชำรุด หักพัง เสียหาย ที่เกิดขึ้น

(๓) ภาครัฐโดยหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ควรร่วมมือกันจัดทำสื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในรูปแบบของเอกสารหรือหนังสือประจำบ้าน แล้วแจกจ่ายให้แก่ทุกหลังคาเรือนในชุมชน โดยไม่เรียกเก็บค่าใช้จ่าย

(๔) ภาครัฐโดยหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ควรดำเนินการให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในชุมชน

(๕) หน่วยงานราชการที่ได้รับงบประมาณเพื่อการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุในชุมชน ควรเปิดเผยรายละเอียดของการใช้งบประมาณแก่ประชาชนอย่างโปร่งใส ตรวจสอบได้ เพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ประชาชน

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

ด้านการดูแลรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ

(๑) ควรมีการจัดตั้งกองอาสาสมัครชุมชนเฝ้าระวังการโจรกรรมโบราณวัตถุและศิลปวัตถุร่วมกับพระสงฆ์ พร้อมทั้งติดตั้งกล้องวงจรปิดเพื่อสามารถติดตามภาพเหตุการณ์โจรกรรมที่อาจเกิดขึ้นได้

(๒) ควรประสานความร่วมมือกับกรมศิลปากรและหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในการจัดอบรมถวายความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ แก่พระสงฆ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระสงฆ์ในสังกัดวัดซึ่งเป็นที่ตั้งหรือเก็บรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ

ด้านการให้ความรู้ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุแก่ประชาชน

(๑) ควรรณรงค์ให้ประชาชนในท้องถิ่น ตระหนักถึงความสำคัญของโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ปลุกจิตสำนึกการอนุรักษ์แก่ประชาชน และควรมุ่งกลุ่มเป้าหมายไปที่เยาวชน โดยการปลูกฝังค่านิยมการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน

(๒) ควรจัดอบรมหลักสูตรบุคลากรเฉพาะด้านการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ประจำท้องถิ่น แล้วคัดเลือก/แต่งตั้ง บุคลากรผู้มีความสามารถที่ผ่านการอบรม ให้เป็นนักวิชาการด้านการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุประจำชุมชน

ด้านความร่วมมือในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง

(๑) ทั้ง ๓ ฝ่าย ได้แก่ หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง วัด และชุมชน ควรทำข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ร่วมกันในการทำกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ

(๒) คณะสงฆ์และภาครัฐ ควรให้อำนาจรับผิดชอบแก่พระภิกษุผู้มีตำแหน่งเป็นผู้ดูแลโบราณสถาน ให้สามารถประสานงานกับหน่วยงานราชการผู้รับผิดชอบได้โดยตรง โดยข้ามขั้นตอนของสายการบังคับบัญชาบางส่วนที่ไม่จำเป็น เพื่อให้ทันการณ์ความเสียหายที่เกิดขึ้น

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

(๑) ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรเปลี่ยนประชากรจากพระสงฆ์เป็นประชาชนที่อยู่ในละแวกพื้นที่ที่ตั้งโบราณสถาน หรือที่เก็บโบราณวัตถุและศิลปวัตถุ เพื่อเป็นการสำรวจว่า ประชาชนมองบทบาทการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ของพระสงฆ์ในปัจจุบัน อย่างไร

(๒) ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในด้านการดูแลรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ เพื่อจะได้ทราบว่า พระสงฆ์ในปัจจุบันมีบทบาทจริงในการดูแลรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุที่อยู่ในวัด อย่างไร ซึ่งกล่าวได้ว่า งานในด้านการดูแลรักษา นี้ เป็นบทบาทโดยตรงและเป็นบทบาทสำคัญของพระสงฆ์ในฐานะที่เป็นผู้ครอบครองโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ

(๓) ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเกี่ยวกับเทคนิค กลยุทธ์ หรือยุทธศาสตร์ ที่พระสงฆ์นำมาใช้ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ เพื่อจะได้ทราบว่า เทคนิค กลยุทธ์ หรือยุทธศาสตร์ใด ที่เหมาะสมกับการนำมาใช้ในปัจจุบัน